

وَ لَوْ يُعَجِّلُ اللَّهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتِعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ
 لَقُضِيَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ فَنَذَرُ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا
 فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ (11) وَ إِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ
 الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنْبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا
 عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَا إِلَى ضُرِّ مَسَّهُ كَذَلِكَ
 زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (12) وَ لَقَدْ
 أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَ جَاءَتْهُمْ
 رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَ مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا كَذَلِكَ نَجْزِي
 الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ (13) ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَائِفَ فِي
 الْأَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ (14) وَ إِذَا
 تَتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ
 لِقَاءَنَا أَأَنْتَ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدَّلَهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي

أَنْ أُبَدِّلَهُ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِي إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ

إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

(15) قُلْ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ وَلَا أَدْرَاكُمْ

بِهِ فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِنْ قَبْلِهِ أَ فَلَا تَعْقِلُونَ

(16) فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ

كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْمُجْرِمُونَ (17) وَ يَعْبُدُونَ

مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ

هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَ تُنَبِّئُونَ اللَّهَ بِمَا لَا

يَعْلَمُ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَانَهُ وَ

تَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ (18) وَ مَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً

وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُوا وَ لَوْ لَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ

لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (19) وَ يَقُولُونَ لَوْ

لَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَقُلْ إِنَّمَا الْغَيْبُ لِلَّهِ

فَانْتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ (20)

If Allah were to hasten for men the ill (they have earned) as they would fain hasten on the good,- then would their respite be settled at once. But We leave those who rest not their hope on their meeting with Us, in their trespasses, wandering in distraction to and fro. When trouble toucheth a man, He crieth unto Us (in all postures)- lying down on his side, or sitting, or standing. But when We have solved his trouble, he passeth on his way as if he had never cried to Us for a trouble that touched him! Thus do the deeds of transgressors seem fair in their eyes! Generations before you We destroyed when they did wrong: their messengers came to them with clear-signs, but they would not believe! Thus do We requite those who sin! Then We made you heirs in the land after them, to see how ye would behave! But when Our clear signs are rehearsed unto them, those who rest not their hope on their meeting with Us, say: "Bring us a reading other than this, or change this," Say: "It is not for me, of my own accord, to change it: I follow naught but what is revealed unto me: if I were to disobey my Lord, I should myself fear the penalty of a great day (to come)." Say: "If Allah had so willed, I should not have rehearsed it to you, nor would He have made it known to you. A whole life-time before this have I tarried amongst you: will ye not then understand?" Who doth more wrong than such as forge a lie against Allah, or deny His Signs? But never will prosper those who sin. They serve, besides Allah, things that hurt them not nor profit them, and they say: "These

are our intercessors with Allah." Say: "Do ye indeed inform Allah of something He knows not, in the heavens or on earth?- Glory to Him! And far is He above the partners they ascribe (to Him)!" Mankind was but one nation, but differed (later). Had it not been for a word that went forth before from thy Lord, their differences would have been settled between them. They say: "Why is not a sign sent down to him from his Lord?" Say: "The unseen is only for Allah (to know), then wait ye: I too will wait with you."

اگر کہیں اللہ لوگوں کے ساتھ برا معاملہ کرنے میں بھی اتنی ہی جلدی کرتا
جتنی وہ دنیا کی بھلائی مانگنے میں جلدی کرتے ہیں تو ان کی مہلت عمل کبھی کی
ختم کر دی گئی ہوتی۔ (مگر ہمارا یہ طریقہ نہیں ہے) اس لیے ہم اُن لوگوں کو
جو ہم سے ملنے کی توقع نہیں رکھتے اُن کی سرکشی میں بھٹکنے کے لیے چھوٹ
دے دیتے ہیں۔ انسان کا حال یہ ہے کہ جب اس پر کوئی سخت وقت آتا ہے تو
کھڑے اور بیٹھے اور لیٹے ہم کو پکارتا ہے، مگر جب ہم اس کی مصیبت ٹال دیتے
ہیں تو ایسا چل نکلتا ہے کہ گویا اس نے کبھی اپنے کسی بُرے وقت پر ہم کو پکارا
ہی نہ تھا۔ اس طرح حد سے گزر جانے والوں کے لیے ان کے کرتوت خوشنما
بنادیے گئے ہیں۔ لوگو، تم سے پہلے کی قوموں کو ہم نے ہلاک کر دیا جب

انہوں نے ظلم کی روش اختیار کی اور اُن کے رسول اُن کے پاس کھلی کھلی
 نشانیاں لے کر آئے اور انہوں نے ایمان لا کر ہی نہ دیا۔ اس طرح ہم
 مجرموں کو ان کے جرائم کا بدلہ دیا کرتے ہیں۔ اب ان کے بعد ہم نے تم کو
 زمین میں ان کی جگہ دی ہے، تاکہ دیکھیں تم کیسے عمل کرتے ہو۔ جب انہیں
 ہماری صاف صاف باتیں سنائی جاتی ہیں تو وہ لوگ جو ہم سے ملنے کی توقع
 نہیں رکھتے، کہتے ہیں کہ، "اس کے بجائے کوئی اور قرآن لاؤ یا اس میں کچھ
 ترمیم کرو۔" اے نبی، ان سے کہو "میرا یہ کام نہیں ہے کہ اپنی طرف سے
 اس میں کوئی تغیر و تبدل کر لوں۔ میں تو بس اُس وحی کا پیرو ہوں جو میرے
 پاس بھیجی جاتی ہے۔ اگر میں اپنے رب کی نافرمانی کروں تو مجھے ایک بڑے
 ہولناک دن کے عذاب کا ڈر ہے۔" اور کہو "اگر اللہ کی مشیت یہی ہوتی تو
 میں یہ قرآن تمہیں کبھی نہ سناتا اور اللہ تمہیں اس کی خبر تک نہ دیتا۔ آخر اس
 سے پہلے میں ایک عمر تمہارے درمیان گزار چکا ہوں، کیا تم عقل سے کام
 نہیں لیتے؟ پھر اُس سے بڑھ کر ظالم اور کون ہو گا جو ایک جھوٹی بات گھڑ کر

اللہ کی طرف منسوب کرے یا اللہ کی واقعی آیات کو جھوٹا قرار دے۔ یقیناً
 مجرم کبھی فلاح نہیں پاسکتے۔" یہ لوگ اللہ کے سوا ان کی پرستش کر رہے ہیں
 جو ان کو نہ نقصان پہنچا سکتے ہیں نہ نفع، اور کہتے یہ ہیں کہ یہ اللہ کے یہاں
 ہمارے سفارشی ہیں۔ اے نبی، ان سے کہو "کیا تم اللہ کو اُس بات کی خبر دیتے
 ہو جسے وہ نہ آسمانوں میں جانتا ہے نہ زمین میں؟" پاک ہے وہ اور بالا و برتر
 ہے اُس شرک سے جو یہ لوگ کرتے ہیں۔ ابتداءً سارے انسان ایک ہی
 امت تھے، بعد میں انہوں نے مختلف عقیدے اور مسلک بنا لیے، اور اگر
 تیرے رب کی طرف سے پہلے ہی ایک بات طے نہ کر لی گئی ہوتی تو جس چیز
 میں وہ باہم اختلاف کر رہے ہیں اس کا فیصلہ کر دیا جاتا۔ اور یہ جو وہ کہتے ہیں کہ
 اِس نبی پر اس کے رب کی طرف سے کوئی نشانی کیوں نہ اتاری گئی، تو ان سے
 کہو "غیب کا مالک و مختار تو اللہ ہی ہے، اچھا، انتظار کرو، میں بھی تمہارے
 ساتھ انتظار کرتا ہوں۔"

अगर कहीं अल्लाह लोगों के साथ बुरा मामला करने में भी उतनी ही
 जल्दी करता जीतनी वे दुनिया की भलाई माँगने में जल्दी करते हैं तो

उनकी मुहलते-अमल कभी की खत्म कर दी गई होती | (मगर हमारा यह तरीका नहीं है) इसलिए हम उन लोगों को जो हमसे मिलने की तवक्को नहीं रखते उनकी सरकशी में भटकने के लिए छुट दे देते हैं |

इनसान का हाल यह है कि जब उसपर कोई सख्त वक़्त आता है तो खड़े और बैठे और लेटे हमको पुकारता है, मगर जब हम उसकी मुसीबत टाल देते हैं तो ऐसा चल निकलता है कि गोया उसने कभी अपने किसी बुरे वक़्त पर हमको पुकारा ही न था | इस तरह हम दे गुज़र जानेवाले के लिए उनके करतूत खुशनुमा बना दिया गए हैं |

लोगों, तुमसे पहले की क़ौमों को हमने हलाक कर दिया जब उन्होंने जुल्म की रविश इख्तियार की और उनके रसूल उनके पास खुली-खुली निशानियाँ लेकर आए और उन्होंने ईमान लाकर ही न दिया | इस तरह हम मुजरिमों को उनके जरायम का बदला दिया करते हैं | अब उनके बाद हमने तुमको ज़मीन में उनकी जगह दी है, ताकि देखें, तुम कैसे अमल करते हो | जब उन्हें हमारी साफ़-साफ़ बातें सुनाई जाती हैं तो वे लोग जो हमसे मिलने की तवक्को नहीं रखते, कहते हैं कि “इसके बजाय कोई और कुरआन लाओ या इसमें कुछ तरमीम करो |”

ऐ नबी, उनसे कहो, “मेरा यह काम नहीं है कि अपनी तरफ़ से इसमें कोई तगय्युर व तबद्दुल कर लूँ | मैं तो बस उस वहय का पैरौ हूँ जो मेरे पास भेजी जाती है | अगर मैं अपने रब की नाफ़रमानी करूँ तो मुझे एक बड़े हौलनाक दिन के अज़ाब का डर है |” और कहो “अगर अल्लाह की मशीयत यही होती तो मैं यह कुरआन तुम्हें कभी न सुनाता और अल्लाह तुम्हें उसकी ख़बर तक न देता | आखिर इससे पहले मैं एक उम्र तुम्हारे दरमियान गुज़ार चुका हूँ, क्या तुम अक्ल से

काम नहीं लेते? फिर उससे बढ़कर ज़ालिम और कौन होगा जो एक झूठी बात घड़कर अल्लाह की तरफ़ मंसूब करे या अल्लाह की वाकई आयात को झुटा करार दे | यकीनन मुजरिम कभी फ़लाह नहीं पा सकते |” ये लोग अल्लाह के सिवा उनकी परस्तिश करते हैं जो इनको न नुक़सान पहुँचा सकते हैं, न नफ़ा, और कहते यह हैं कि ये अल्लाह के यहाँ हमारे सिफ़ारिशी हैं | ऐ नबी, इनसे कहो “ क्या तुम अल्लाह को उस बात की ख़बर देते हो जिसे वह न आसमानों में जानता है न ज़मीन में?” पाक है वह और बाला व बरतर है उस शिर्क से जो ये लोग करते हैं | इबतिदाअन सारे इनसान एक ही उम्मत थे, बाद में उन्होंने मुख़तलिफ़ अक़ीदे और मसलक बना लिया, और अगर तेरे रब की तरफ़ से पहले ही एक बात तय न कर ली गई होती तो जिस चीज़ में वे बाहम इख़तिलाफ़ कर रहे हैं उसका फ़ैसला कर दिया जाता | और यह जो वे कहते हैं कि इस नबी पर इसके रब की तरफ़ से कोई निशानी क्यों न उतारी गई, तो उनसे कहो, “ग़ैब का मालिक व मुख़्तार तो अल्लाह ही है, अच्छा, इन्तिज़ार करो, मैं भी तुम्हारे साथ इन्तिज़ार करता हूँ |”